Przesłano: 29-04-2026
Zaakceptowano do druku: 28-09-2026

(cc) BY-NC

ROZWÓJ TURYSTYKI WIEJSKIEJ I AGROTURYSTYKI W DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ MAŁOPOLSKIEGO STOWARZYSZENIA DORADZTWA ROLNICZEGO

Józef Kania[1]

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest zobrazowanie efektów działalności Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego (MSDR), organizacji pozarządowej non-profit, mającej siedzibę w Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie, na rzecz rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce. Głównym źródłem danych były roczne, publikowane sprawozdania Zarządu Stowarzyszenia oraz klasyfikacja i analiza publikacji popularno-naukowych zamieszczonych w kwartalniku "Wieś i Doradztwo" w okresie od 1993 do 2023 roku. Wyniki analizy przedstawiono w formie tabelaryczno-opisowej prezentując: projekty edukacyjne, wizyty studyjne, artykuły w obszarze turystyki wiejskiej, agroturystyki i marketingu agroturystycznego, giełdy agroturystyczne oraz konferencje i seminaria. Dla każdej z tych działalności podano ich liczbę, tematy, liczbę beneficjentów, nazwiska autorów z afiliacją oraz rok publikacji lub wydarzenia. Jak wynika z analiz, turystyka wiejska i agroturystyka stały się ważnym elementami strategii rozwoju regionalnego w Polsce, a analizowane Stowarzyszenie w ścisłej współpracy z ośrodkami doradztwa rolniczego, Centrum Doradztwa Rolniczego i stowarzyszeniami agroturystycznymi spełniło w tym zakresie olbrzymią rolę edukacyjną, wdrożeniową i upowszechnieniową.

Słowa kluczowe: turystyka wiejska, agroturystyka, marketing w turystyce, rozwój obszarów wiejskich, doradztwo w agrobiznesie, organizacja pozarządowa non-profit

JEL: : L83, R11, Q13

DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM AND AGRITOURISM IN THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE MALOPOLSKA ASSOCIATION FOR AGRICULTURAL EXTENSION

Józef Kania[1]

[1] Akademia Tarnowska (Tarnów Academy) | ORCID: 0000-0001-9102-4005 | e-mail: j_kania@atar.edu.pl

Abstract: : The purpose of this article is to illustrate the impact of the activities of the Malopolska Association for Agricultural Extension (MAAE), a non-profit, non-governmental organization located at the University of Agriculture in Krakow, on the development of rural tourism and agritourism in Poland. The primary data sources were the annual reports of the Association's Board and an analysis of popular science publications published in the quarterly "Wieś i Doradztwo" (Country and Advisory) from 1993 to 2023. The results of the analysis are presented in a tabular and descriptive format, presenting educational projects, study visits, articles on rural tourism, agritourism and agritourism marketing, agritourism exchanges, and conferences and seminars. For each of these activities, the number of activities, topics, beneficiaries, authors' names with affiliations, and the year of publication or event are provided. As research shows, rural tourism and agritourism have become an important element of the regional development strategies in our country, and the analysed Association, in close cooperation with provincial agricultural advisory centers, the Agricultural Advisory Center and agritourism associations, has played a huge educational, implementation and dissemination role in this respect.

Keywords: rural tourism, agritourism, agritourism marketing, rural development, agribusiness advisory, non-governmental organization (NGO)

JEL Classification: L83, R11, Q13

1. Wstęp

Jubileuszowe, bo XX Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne nt.: „Instytucje i organizacje wobec turystyki wiejskiej w Polsce – kontekst historyczny i współczesny”[2] zbiegło się z Jubileuszem 30-lecia działalności Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego w Krakowie (MSDR) zs. w Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie (URK)[3]. Stowarzyszenie jako organizacja pozarządowa „non profit”, od początku swego istnienia (od 25.05.1993 r.) zrzesza osoby fizyczne, tj. pracowników naukowo-dydaktycznych wyższych uczelni (głównie URK) oraz instytutów badawczych, doradców z wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego i izb rolniczych, producentów, pracowników samorządu i administracji państwowej. Do 1999 r., tj. do reformy administracyjnej kraju, członkami Stowarzyszenia były również osoby prawne, a zatem: Akademia Rolnicza (AR) w Krakowie, Instytut Zootechniki w Krakowie, Zakład Doświadczalny w Brzeznej Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach i 11 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (ODR), tj.: Bielsko-Biała, Boguchwała, Częstochowa, Iwonicz, Karniowice, Ko-

[2] Sympozjum agroturystyczne miało miejsce w Tarnowie w dniach 25-27.09.2023 r. na którym wygłoszony został referat pod tym samym tytułem.

[3] Konferencja Jubileuszowa pt.: „Dokonania MSDR w rozwoju obszarów wiejskich i integracji polskiego rolnictwa z UE” odbyła się w URK w dniu 21.09.2023 r.

rytniki, Mikołów, Modliszewice, Nawojowa, Sandomierz i Zgłobice. Działalność MSDR na rzecz rozwoju i integracji polskiego rolnictwa z Unią Europejską została przedstawiona w formie monografii pt. „Dokonania Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego w rozwoju obszarów wiejskich i integracji polskiego rolnictwa z Unią Europejską" (Kania i in., 2023).

Celem niniejszego opracowania jest szczegółowe przedstawienie wszystkich mierzalnych efektów działalności Stowarzyszenia w okresie od 1993 r. do 2023 r. na rzecz turystyki wiejskiej i agroturystyki, będących ważnymi elementami strategii rozwoju zrównoważonego na obszarach wiejskich Polski. Źródłem danych były roczne sprawozdania Zarządu MSDR, autorskie publikacje popularno-naukowe zamieszczone w kwartalniku „Wieś i Doradztwo" oraz literatura przedmiotu.

Rozwój obszarów wiejskich, obejmujący turystykę wiejską i agroturystykę, zapisany jest w celach statutowych Stowarzyszenia, http://msdr.edu.pl/uploads/doc/MSDR_Statut.pdf jak np.:

- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości rolniczej i pozarolniczej w środowisku wiejskim,
- aktywny udział w transferze wiedzy i innowacji oraz ułatwianie przepływu informacji o najnowszych zdobyczach nauki i techniki nadających się do zastosowania w praktyce rolniczej,
- efektywne wykorzystywanie potencjału intelektualnego i badawczego uczelni i jednostek naukowo-badawczych w realizacji zadań zgłaszanych przez praktykę rolniczą.

2. Projekty edukacyjne

Punktem wyjścia w działalności edukacyjnej Stowarzyszenia dla doradców, rolników i członków ich rodzin były projekty edukacyjne przygotowywane przez Zarząd Stowarzyszenia, realizowane w drodze konkursowej i finansowane głównie ze środków Unii Europejskiej w okresie przed i po akcesji Polski do UE. Źródłem danych do przygotowania pierwszych programów szkoleń a następnie ich doskonalenia była współpraca personalna ze specjalistami krajowymi i zagranicznymi oraz publikacje specjalistyczne np. (Majewski i Lane, 1998; Gaworecki, 2000; Świetlikowska, red., 2000; Wiatrak, 2001).

W tabeli 1 przedstawiono zrealizowane projekty edukacyjne w zakresie agroturystyki oraz w ich obrębie liczbę kursów szkoleniowych i wyjazdów studyjnych wraz z liczbą beneficjentów końcowych którymi byli rolnicy, członkowie rodzin rolniczych, doradcy i wykładowcy. W ramach projektów przygotowywane były materiały szkoleniowe w formie broszur, poradników i podręczników w większej liczbie niż liczba uczestników w danym projekcie, dzięki czemu materiały te mo-

gły dotrzeć do większej liczby osób w ramach współpracy z ośrodkami doradztwa rolniczego. Materiały szkoleniowe po odpowiednim uzupełnieniu stanowiły również źródło do napisania artykułów popularnych i popularno-naukowych publikowanych w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo".

Tabela 1

Projekty edukacyjne w zakresie agroturystyki i ich efekty w latach 2001-2017

Lp.	Tytuły projektów	Rok realizacji	Liczba kursów/ wyjazdów studyjnych	Liczba beneficjentów
1.	Poszukiwać pracy czy rozpocząć działalność gospodarczą w turystyce wiejskiej – agroturystyce; a) Jak poszukiwać pracy, b) Jak rozpocząć działalność gospodarczą, c) Turystyka wiejska – agroturystyka (powiaty: B-B, Cieszyn, Żywiec), dla rolników i członków ich rodzin	2001	17/-	375
2.	Działania na rzecz pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu w rolnictwie i na obszarach miejskich – dla rolników	2001	1/-	30
3.	Działania na rzecz pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu w zakresie rozwoju turystyki i agroturystyki – dla doradców i rolników	2002	2/1	30
4.	Agroturystyka i usługi towarzyszące (wyjazd studyjny – Bawaria) – szkolenia dla kobiet – rolniczek na trzech poziomach zaawansowania w prowadzeniu działalności agroturystycznej	2005	16/2	410 (84*)
5.	Wsparcie aktywizacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi ukraińskiej w celu podniesienia ich jakości życia poprzez promocję agroturystyki	2011	2/-	50
6.	Gospodarstwa agroturystyczne w Polsce – dla rolników z Ukrainy (woj. śląskie)	2011	-/1	10
7.	Przedsiębiorczość kobiet na obszarach wiejskich Ukrainy	2012	1/1	39
8.	Agroturystyka w Polsce (woj. Podkarpackie) – dla doradców z Ukrainy	2012	-/1	12

Lp.	Tytuły projektów	Rok realizacji	Liczba kursów/ wyjazdów studyjnych	Liczba beneficjentów
9.	Gospodarstwa agroturystyczne i sprzedaż bezpośrednia (Campania-Włochy), dla rolników, doradców i pracowników nauki	2014	-/1	42
10.	Historia, przyroda, turystyka i rekreacja Północnej Rumunii – dla doradców i pracowników nauki	2017	-/1	45
	Razem	2001-2017	21/8	638

*/liczba uczestników na wyjeździe studyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwartalnika „Wieś i Doradztwo".

3. Turystyka wiejska w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo"

Czasopismo „Wieś i Doradztwo" (WiD) jest stałą pozycją wydawniczą Stowarzyszenia. Jest to kwartalnik, redagowany społecznie i wydawany od 1995 r. ze środków statutowych przez Zarząd i Radę Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego (do roku 2018 również przez Zakład Doradztwa Rolniczego Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie) w nakładzie 200-800 egzemplarzy. Głównym źródłem środków statutowych MSDR były oszczędności na tzw. kosztach pośrednich w ramach realizowanych projektów edukacyjnych. Kosztami czasopisma były jedynie skład i druk. Wszystkie inne czynności techniczne i merytoryczne świadczone przez zespół redakcyjny były nieodpłatne oraz autorzy artykułów nie otrzymywali żadnych honorariów. Czasopismo skierowane jest głównie do doradców, administracji rolnej, przedsiębiorców i liderów wiejskich. Celem jego jest prezentacja i promocja najnowszych wyników badań, a więc transfer wiedzy i innowacji z nauki do doradztwa i praktyki rolniczej. Zakres tematyczny czasopisma obejmuje zagadnienia z zakresu: metodyki doradztwa, agrobiznesu, marketingu, ekologii, ekonomiki i organizacji gospodarstw, technologii produkcji rolniczej, wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, agroturystyki, wymogów w zakresie Wspólnej Polityki Rolnej, dziedzictwa kulturowego. Publikowane są też reportaże o konkretnych rozwiązaniach innowacyjnych i sukcesach w doradztwie, jak również informacje na temat realizowanych projektów. Do 2023 r. wydanych zostało 96 numerów, w których opublikowano ponad 1000 artykułów. Ten ogromny dorobek publikacyjny, redagowany społecznie, który docierał do wszystkich ośrodków doradztwa rolniczego w kraju został w 2023 roku zdigitalizowany i jest dostępny na stronie MSDR: http://msdr.edu.pl/czasopismo-wies-i-doradztwo.html

W tabeli 2 zaprezentowano tytuły wszystkich artykułów w obszarze turystyki wiejskiej, opublikowanych w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo" wraz z ich autorami, afiliacją, numerem czasopisma i wskazaniem numeracji stron. Ich autorami są zarówno pracownicy nauki jak i doradcy, a często jedni i drudzy co ułatwiało nadawanie artykułom bardziej praktycznego charakteru.

Tabela 2

Artykuły w obszarze turystyki wiejskiej opublikowane w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo"

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD"	Str.
1.	Aktywizacja turystyczna wsi	G. Poloczek – ODR Karniowice	1/1995	20-21
2.	Rozwój gmin poprzez gospodarkę turystyczną na przykładzie Unii Gmin Turystyczno-Uzdrowiskowych	B. Jeleń – AR w Krakowie	2/1997	11-13
3.	Otwarta wszechnica pod nazwą „Turystyka Wiejska Przyjazna Środowisku"	L. Leśniak – MSDR Kraków	3/2002	30-36
4.	Samoorganizacja kwaterodawców wiejskich w dążeniu do uatrakcyjnienia produktu turystycznego w kontekście rosnącej konkurencji na europejskim rynku usług turystycznych	A. Twardosz - Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne	1/2003	11-14
5.	Dorobek i doświadczenia pańs w członkowskich Unii Europejskiej jako inspiracja w kształtowaniu polskiego modelu funkcjonowania turystyki wiejskiej	L. Leśniak, S. Legutko – MSDR Kraków	1/2003	16-30
6.	Wrażenia wyniesione z pobytu w Dolnej Austrii	R. Kostuch – AR Kraków	1/2003	37-40
7.	Turystyka wiejska w Parku Krajobrazowym Doliny Baryczy	B. Kutkowska – AR we Wrocławiu	3/2004	32-34
8.	Dziedzictwo kulturowe obszarów turystycznych pogranicza-polsko – ukraińskiego	K. Kosiniak-Kamysz, K. Woźny, A. Mudry, J. Łuszczyński – AR w Krakowie	4/2007	2-22
9.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich	R. Kostuch – UR w Krakowie	1/2009	20-22
10.	Atrakcje zwiększające frekwencję turystyki wiejskiej	R. Kostuch, S. Legutko – UR w Krakowie	3-4/2009	38-40

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD"	Str.
11.	Rozwój infrastruktury turystycznej wokół Jeziora Czorsztyńskiego	A. Niedziółka i A. Perchał – UR w Krakowie i Politechnika Częstochowska	1/2014	12-16
12.	Walory antropogeniczne i dziedzictwo kulturowo-historyczne w rozwoju turystyki na terenach wiejskich (na przykładzie powiatu tarnowskiego)	Niedziółka – UR w Krakowie	4/2014	20-25
13.	Czynniki rozwoju turystyki kulturowej i promocja dziedzictwa kulturowo-historycznego na Podhalu	A. Niedziółka – UR w Krakowie	1/2016	11-17
14.	Turystyka wiejska na obszarze Lokalnej Grupy Działania Jurajska Kraina	M. Bogusz, P. Milc – UR w Krakowie	4/2016	19-22
15.	Konkurencyjność gmin podkrakowskich na rynku turystyki wiejskiej	A. Niedziółka – UR w Krakowie	4/2016	23-28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwartalnika „Wieś i Doradztwo".

Jak wynika z tytułów zamieszczonych artykułów w tabeli 2, turystyka wiejska jest jedną z form turystyki, która występuje na obszarach wiejskich. Zapewnia jej uczestnikom spokój, ciszę, odpoczynek w naturalnym środowisku i bliski kontakt z ludnością miejscową. Turystyka wiejska nie jest pojęciem równoznacznym z agroturystyką. Pojęcia te jednak są ze sobą powiązane. Łączy je przede wszystkim wieś i środowisko wiejskie. Od agroturystyki różni się przede wszystkim tym, że odbywa się poza gospodarstwem rolnym. Różnice tkwią także w infrastrukturze turystycznej. Podczas gdy w przypadku turystyki wiejskiej infrastrukturę turystyczną tworzą hoteliki, pensjonaty, schroniska, prywatne domy letniskowe, małe kempingi zlokalizowane w obrębie wsi, ale też i pokoje gościnne, które mogą być udostępniane przez rolników, w przypadku agroturystyki te ostatnie są jej podstawą. Zatem turystyka wiejska to szersze pojęcie, obejmujące wszystkie rodzaje wypoczynku na terenach wiejskich, które nie muszą być zlokalizowane w gospodarstwie rolnym, a skupiają się na walorach przyrodniczych i kulturowych wsi (Kania, 2003; Sznajder i Przezbórska, 2006; Niewiadomski, 2010). Turystyka wiejska przynosi wiele korzyści ekonomicznych dla lokalnych społeczności jak np.

- wspiera mikro przedsiębiorców, takich jak rolnicy, rzemieślnicy czy lokalni przewodnicy, dzięki czemu mieszkańcy wsi mogą uzyskać dodatkowe źródła dochodu,

- prowadzi do tworzenia nowych miejsc pracy w regionach wiejskich, co przyczynia się do ożywienia lokalnej gospodarki,
- prowadzi do inwestycji w infrastrukturę, co z kolei podnosi standard życia mieszkańców i zwiększa atrakcyjność regionów dla turystów,
- wspiera lokalnych producentów i przyczynia się do wzrostu ich dochodów, gdyż turyści często kupują lokalne produkty.

4. Agroturystyka w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo" oraz w publikacjach zwartych

W tabeli 3 przedstawiono wszystkie 22 artykuły z zakresu agroturystyki opublikowane w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo".

Tabela 3

Artykuły w zakresie agroturystyki w Polsce opublikowane w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo" w latach 1995-2017

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD"	Str.
1.	Agroturystyka szansą dodatkowego dochodu dla gospodarstw wiejskich	S. Ginda – ODR Bielsko Biała	2/1995	22-24
2.	Atrakcyjność agroturystyczna i kulturowa wsi rzeszowskiej	M. Mora, W. Rączy – AR w Krakowie – Filia Rzeszów	2/1997	6-10
3.	Od czego zależy rozwój agroturystyki	R. Kostuch – AR w Krakowie	3/2001	12-15
4.	Agroturystyka jako dodatkowe źródło dochodu w gospodarstwie rolniczym	R. Kostuch, C. Lipski – AR Kraków	1/2002	20-23
5.	Agroturystyka w rejonie Bieszczadów i możliwości jej dalszego rozwoju	J. Curzydło, M. Curzydło, S. Legutko, P. Mundala – AR w Krakowie	2/2002	20-16
6.	Rozwój małej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki	J. Kania – AR w Krakowie	1/2003	6-11
7.	Samoorganizacja kwaterodawców wiejskich w dążeniu do uatrakcyjnienia produktu turystycznego w kontekście rosnącej konkurencji na europejskim rynku usług turystycznych	A. Twardosz – Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne	1/2003	11-14

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD”	Str.
8.	Nadzieje i obawy właścicieli gospodarstw agroturystycznych w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej	L. Leśniak – MSDR Kraków	3/2003	34-37
9.	Znaczenie i specyfika oferty żywieniowej w działalności agroturystycznej	B. Kożuchowska – SGGW Warszawa	3/2003	26-29
10.	Korzyści i uwarunkowania w działalności agroturystycznej	D. Kożusznik – Zespół Szkół Rol.-Techn. w Cieszynie	1/2005	14-20
11.	Rozwój agroturystyki na terenie gmin uzdrowiskowych na przykładzie gminy Horyniec Zdrój	K. Kosiniak-Kamysz, A. Mudry, J. Łuszczyński -AR w Krakowie, Centr. Reh. Roln. KRUS w Horyńcu Zdroju	3-4/2005	2-8
12.	Przepisy dotyczące bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, zabezpieczeń związanych z przyjmowaniem turystów	M. Walczykowa – AR w Krakowie	3-4/2005	9-13
13.	Żywienie w agroturystyce-wegetarianizm oraz wybrane kuchnie narodowe i regionalne	E. Cieślik – AR w Krakowie	3-4/2005	19-24
14.	Usługi uatrakcyjniające pobyt w gospodarstwie agroturystycznym	H. Nowakowska-Hapka, D. Stanek-Kujawsko-Pom. ODR w Minikowie	3-4/2005	25-32
15.	Agroturystyka w Sudetach	R. Kostuch – AR w Krakowie	3-4/2005	72-74
16.	Warunki rozwoju agroturystyki w gminie Jabłonka na Orawie	K. Miraj – UJ w Krakowie	3-4/2006	36-39
17.	Dochody wielkoobszarowego gospodarstwa agroturystycznego-studium przypadku	A. Radkowski, J. Mikołajczyk – AR w Krakowie	1/2007	23-25
18.	Możliwości rozwoju agroturystyki w warunkach rozdrobnionego rolnictwa	T. Miś – Uniwersytet Rzeszowski	4/2007	31-38
19.	Gospodarstwa agroturystyczne i urlopowicze niepełnosprawni	K. Król – Koło Naukowe Ekonomistów, Sekcja Ekonomiki Rolnictwa	1-2/2008	47-54

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD”	Str.
20.	Możliwości wsparcia przedsięwzięć agroturystycznych w województwie małopolskim z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007-2013	A. Niedziółka – UR w Krakowie	3-4/2009	28-37
21.	Historia rozwoju agroturystyki w Polsce	M. Bogusz – UR w Krakowie	1/2017	21-24
22.	Agro-gospodarstwo „Pod Skałką” rodzinny biznes na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej	P. Socha – Agro-gospodarstwo Pod Skałką w Przybynowie	1/2017	34-36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwartalnika „Wieś i Doradztwo”.

Analizując rozważania różnych autorów prezentowanych w tabeli 3 można stwierdzić, że pod pojęciem agroturystyki należy rozumieć wypoczynek w gospodarstwie rolnym z możliwością aktywnego uczestnictwa w pracach polowych, obsłudze zwierząt gospodarskich i innych pracach wykonywanych w gospodarstwie. Działalność agroturystyczna związana jest ściśle z gospodarstwem rolnym, jego działalnością produkcyjną, jak też z gospodarstwem domowym rolnika i jego najbliższej rodziny. Agroturystyka to rodzaj turystyki wiejskiej, znanej w Polsce od dawna jako „wczasy pod gruszą”. Przyczynia się ona do rozwoju lokalnych społeczności, generując dodatkowe dochody dla rolników i mieszkańców wsi, a dzięki niej turyści mają okazję poznać lokalne zwyczaje, tradycje i kuchnię, co pomaga w zachowaniu dziedzictwa kulturowego. Wiele gospodarstw agroturystycznych oferuje programy edukacyjne dotyczące rolnictwa, ekologii i zrównoważonego rozwoju, co zwiększa świadomość ekologiczną wśród odwiedzających. Agroturystyka oferuje możliwość odpoczynku na łonie natury, z dala od miejskiego zgiełku, co sprzyja relaksowi i regeneracji sił, a jej promowanie wspiera zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, minimalizując negatywny wpływ na środowisko. Agroturystyka w Polsce przyczynia się do wzrostu lokalnych dochodów poprzez różnorodne inicjatywy i oferty np.:

- bogaty program animacji oraz plac zabaw dla dzieci, przyciąga rodziny i generuje dodatkowe dochody dla gospodarzy,
- możliwość wędkowania, kajakarstwa oraz pieszych wędrówek, przyciąga miłośników aktywnego wypoczynku i wspiera lokalną gospodarkę,
- warsztaty rzemieślnicze i inne interaktywne zajęcia, nie tylko edukują, ale także generują dodatkowe przychody,
- lokalne produkty i kuchnia nie tylko przyciągają turystów, ale także wspierają lokalnych producentów.

Te przykłady pokazują, jak agroturystyka może być skutecznym narzędziem wspierającym rozwój lokalnych społeczności i gospodarki.

W tabeli 4 zestawiono 14 publikacji zwartych wydanych przez Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolniczego w ramach realizowanych projektów w obszarze turystyki wiejskiej i agroturystyki. Są to broszury, zarówno dla osób rozpoczynających działalność agroturystyczną jak i osób zaawansowanych w prowadzeniu tej działalności, poradniki, monografie, zeszyty do ćwiczeń i informatory.

Tabela 4

Publikacje zwarte wydane przez MSDR dotyczące agroturystyki w latach 2001-2015

Lp.	Tytuł opracowania	Autorzy	Rodzaj publikacji	Liczba stron	Rok wydania	Nakład egz.
1.	Nauka i umiejętności poszukiwania oraz uzyskiwania zatrudnienia. Jak rozpocząć działalność gospodarczą ze szczególnym uwzględnieniem turystyki wiejskiej	Red. J. Kania	P	237	2001	150
2.	Turystyka wiejska-gospodarstwo agroturystyczne	Red. S. Legutko	P	90	2001	60
3.	Jak rozpocząć działalność gospodarczą	Red. J. Kania	P	66	2001	60
4.	Polska w Unii Europejskiej	W. Musiał, J. Kania, J. Walasek	B-P B-Z	78 78	2005	300 500
5.	Organizacyjno-prawne aspekty działalności agroturystycznej	R. I. Ziemianowicz, A. Sadowski, B. Piech, H. Nowakowska-Hapka, D. Stanek	B-P B-Z	56 56	2005	300 500
6.	Marketing w agroturystyce	P. Wiatrak, K. Kosiniak-Kamysz, M. Walczyk, M. Sikora, B. Piech, S. Wojnowski, A. Gałka, Z. Źródłowski, R. Szmytke	B-P B-Z	140 112	2005	300 500
7.	Funkcjonowanie lokalnych organizacji rozwoju turystyki	B. Brzozowski, H. Embacher	B-P B-Z	64 64	2005	300 500

Lp.	Tytuł opracowania	Autorzy	Rodzaj publikacji	Liczba stron	Rok wydania	Nakład egz.
8.	Przedsiębiorczość i zarządzanie usługami agroturystycznymi	A. Sadowski, M. Woźniak, J. Kania	B-P B-Z	46 38	2005	300 500
9.	Ochrona środowiska	W. Musiał, F. Gambuś, A. Gałka, R. Kostuch	B-P B-Z	50 46	2005	300 500
10.	Dziedzictwo kulturowe	R.t Lipka, A. Miechówka, W. Bąba, H. Nowakowska-Hapka	B-P B-Z	70 70	2005	300 500
11.	Agroturystyka w gminach i uzdrowiskach	J. Miklasiński, B. Piech, T. Wojtaszek	B-P B-Z	46 48	2005	300 500
12.	Agroturystyka i usługi towarzyszące	Red. W. Musiał, J. Kania, L. Leśniak	M	246	2005	3 000
13	Jak rozpocząć działalność agroturystyczną	J. Kania, K. Vinohradnik, M. Bogusz, M. Hofman	Ć	48	2005	1 250
14.	Małopolska wieś zaprasza – Informator turystyczny	Red. G. Poloczek	I	178	2015	600

Objaśnienia: B-P – Broszura dla początkujących, B-Z – Broszura dla zaawansowanych, P – poradnik, M – monografia, Ć – ćwiczenia, I – informator.

Źródło: Opracowanie własne.

Na wyróżnienie zasługuje publikacja książkowa w formie monografii nr 12, tabela 4 (Agroturystyka i usługi towarzyszące) w której 18 wykładowców w ramach pracy zespołowej są autorami 8 rozdziałów. W rozdziale pierwszym tego opracowania odniesiono się do rozwoju wsi i rolnictwa, po integracji Polski z Unią Europejską. Wskazano jakie możliwości wnosi pomoc akcesyjna UE w rozwój obszarów wiejskich, w tym agroturystyki. Kolejne dwa rozdziały są zbiorem oryginalnych wykładów z zakresu agroturystyki i usług towarzyszących oraz problemów bezpośrednio z nimi związanych odniesionych do warunków polskich i wybranych krajów UE. W szczególności wykorzystano doświadczenia kraju o bogatym dorobku w rozwoju agroturystyki – Austrii. Znaczącą rolę w prezentowanych treściach tego podręcznika odgrywa zarządzanie i marketing usług agroturystycznych, w tym kwestie sporządzania planu biznesu i zarządzania kapitałem. W kolejnych rozdziałach podjęto bardzo ważne dla agroturystyki zagadnienia ochrony środowiska przyrodniczego, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa

kulturowego. Bardzo ważnym i oryginalnym dorobkiem tego opracowania jest rozdział dotyczący rozwoju agroturystyki w gminach uzdrowiskowych i połączenia tych dwóch odrębnych form usług, z pożytkiem dla kuracjuszy i właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Doświadczenia krajowe i zagraniczne z realizacji projektów pozwoliły autorom na stworzenie katalogu ponad 60 usług dodatkowych, rozszerzających podstawową ofertę usługową gospodarstw agroturystycznych. Oto niektóre z nich:

- warsztaty rękodzielnicze: uczestnicy mogą nauczyć się tradycyjnych technik, takich jak garncarstwo, tkactwo czy rzeźbiarstwo,
- degustacje lokalnych produktów: gospodarstwa często oferują degustacje własnych wyrobów, takich jak sery, miody, wędliny czy pieczywo,
- zwiedzanie gospodarstwa: turyści mogą zobaczyć, jak wygląda codzienne życie na wsi, w tym prace polowe, hodowlę zwierząt i uprawę roślin,
- jazda konna: wiele gospodarstw oferuje lekcje jazdy konnej lub przejażdżki bryczką po okolicy,
- wędkowanie i sporty wodne: gospodarstwa położone w pobliżu jezior czy rzek często oferują możliwość wędkowania, kajakarstwa czy żeglarstwa,
- szlaki turystyczne i rowerowe: okolice gospodarstw często są idealne do pieszych wędrówek i wycieczek rowerowych,
- ogniska i grille: wieczorne ogniska czy grille to dobra okazja do integracji i spędzenia czasu w miłej atmosferze,
- zajęcia dla dzieci: wiele miejsc oferuje specjalne programy dla najmłodszych, takie jak mini zoo, plac zabaw czy warsztaty edukacyjne.

Publikacja ta powstała w ramach projektu SAPARD i została upowszechniona na terenie całego kraju w liczbie 3 000 egzemplarzy.

5. Marketing usług agroturystycznych

Ogromnie ważną umiejętnością w prowadzeniu biznesu agroturystycznego jest marketing. Obejmuje on działania mające na celu przyciągnięcie turystów, budowanie marki oraz zwiększenie lojalności i zadowolenia klientów. Marketing w turystyce odgrywa kluczową rolę w przyciąganiu klientów, wyróżnianiu się na konkurencyjnym rynku i budowaniu trwałych relacji z odbiorcami (Strzembicki, 2009; Sikora, 2012). Artykuły z tego zakresu opublikowane we „WiD" oraz inicjatywy promujące gospodarstwa i stowarzyszenia agroturystyczne zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5

Artykuły z zakresu promocji i dywersyfikacji działalności turystycznej na obszarach wiejskich publikowane w czasopiśmie „Wieś i Doradztwo" w latach 2003-2017

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD"	Str.
1.	Działalność stowarzyszenia „Gospodarstwa Turystyczne Francji"	J. P. Tournier – Gites de France	1/2003	15
2.	Atrakcje przyrodnicze terenów leśnych i ich wykorzystanie w promocji agroturystyki	L. Leśniak – MSDR Kraków	3/2003	34-37
3.	Sprawozdanie z X Sympozjum Agroturystycznego	E. Kmita-Dziasek – CDR Kraków	4/2003	40-45
4.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – turystyka rowerowa	B. Piech, S. Wojnowski – Ośr. Wcz. Pom. Psych.	3-4/2005	33-38
5.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – turystyka jeździecka	K. Kosiniak-Kamysz, M. Jackowski, J. Łuszczyński – AR w Krakowie	3-4/2005	39-44
6.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – turystyka piesza	B. Piech, Z. Źródłowski – AR w Krakowie	3-4/2005	45-47
7.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – narciarstwo	Z. Źródłowski – AR w Krakowie	3-4/2005	47-49
8.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – turystyka kajakowa	Z. Źródłowski – AR w Krakowie	3-4/2005	50-58
9.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – żeglarstwo	Z. Źródłowski – AR w Krakowie	3-4/2005	59-66
10.	Tworzenie produktu markowego turystyki aktywnej – wędkarstwo	M. Sikora – AR w Krakowie	3-4/2005	67-71
11.	Strona internetowa źródłem przewagi konkurencyjnej gospodarstwa agroturystycznego	K. Król, T. Wojewodzic – AR w Krakowie	1-2/2006	59-62
12.	Strategia marketingowa w agroturystyce	S. Legutko, M. Bogusz – PWSZ w Tarnowie, MODR Karniowice	3-4/2006	16-22
13.	Łączone ogniwa turystyki prozdrowotnej na przykładzie Horyńca Zdroju	K. Kosiniak-Kamysz, A. Mudry, J. Łuszczyński AR w Krakowie, CRR KRUS w Horyńcu Zdroju	1/2007	2-9
14.	X-Jubileuszowa Małopolska Giełda Agroturystyczna	S. Legutko – MSDR	1/2007	43-44

Lp.	Tytuły artykułów	Autorzy/Afiliacja	Nr „WiD"	Str.
15.	Internetowa promocja ofert i usług oraz sprzedaż on-line produktów gospodarstw agroturystycznych	K. Król – AR w Krakowie	2-3/2007	42-52
16.	Popularyzacja konnej agroturystyki w Polsce	K. Kosiniak-Kamysz – UR w Krakowie	1-2/2008	2-11
17.	XII Małopolska Giełda Agroturystyczna w Krakowie	A. Liberek – Centrum Kształcenia Ustawicznego, Centrum Kongresowe UR w Krakowie	2/2009	41-44
18.	Rozwój produktów agroturystycznych w województwie małopolskim	M. Bogusz – UR w Krakowie	3-4/2009	23-27
19.	Atrakcje zwiększające frekwencję turystyki wiejskiej	R. Kostuch, S. Legutko – UR w Krakowie	3-4/2009	38-40
20.	XV Jubileuszowa Małopolska Giełda Agroturystyczna i Targi Ogrodnicze UR	M. Frasiński – Centrum Kształcenia Ustawicznego UR w Krakowie	1-2/2012	45-46
21	20 lat działalności Stowarzyszenia Agroturystycznego „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne"	A. Twardosz – Stowarzyszenie Agroturystyczne" Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne"	1-2/2013	11-14
22.	XVI Małopolska Giełda Agroturystyczna	A. Tworzyk – MSDR	1-2/2013	36
23.	XVII Małopolska Giełda Agroturystyczna oraz Targi Ogrodnicze	A. Liberek – Centrum Kształcenia Ustawicznego UR w Krakowie	1/2014	40
24.	Czym jest turystyka ekologiczna?	J. Kostuch, R. Kostuch – UR w Krakowie	4/2016	34-36
25.	XX Małopolska Giełda Agroturystyczna oraz VI Targi Ogrodnicze	I. Majewska – Biuro Promocji i Informacji UR w Krakowie	2/2017	36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwartalnika „Wieś i Doradztwo".

W latach 1998-2008 Stowarzyszenie było głównym organizatorem 11 Giełd Agroturystycznych, a do 2019 r. współorganizatorem kolejnych 11, których organizację przejęło następnie Centrum Kształcenia Ustawicznego UR w Krakowie, powołane w 2006 r. Giełdy były i są formą promocji wypoczynku w zagrodach wiejskich przez lokalne stowarzyszenia agroturystyczne, jak i samych właścicieli tego typu gospodarstw, skierowaną do mieszkańców Krakowa, połączoną z wy-

stawami ogrodniczymi, degustacją żywności regionalnej, wystawą rękodzieła ludowego, występami zespołów folklorystycznych dzieci i młodzieży oraz seminariami specjalistycznymi z obszaru agroturystyki i usług towarzyszących agroturystyce. Jak wynika z danych zawartych w katalogach agroturystycznych, tak duże dwudniowe przedsięwzięcia skupiały od 24 do 120 wystawców. Wystawę odwiedzało od kilkuset do kilku tysięcy osób. Wymagało to bardzo sprawnej organizacji i dużych nakładów pracy społecznej w ich przygotowaniu zarówno przez organizatorów, jak i współorganizatorów, którymi w różnych latach były: Zakład Doradztwa Rolniczego Akademii Rolniczej w Krakowie, Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne", Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie - Oddział w Krakowie, Nowosądeckie Stowarzyszenie Agroturystyki, Góralskie Stowarzyszenie Agroturystyczne, Małopolskie Stowarzyszenie Promocji Agroturystyki w Suchej Beskidzkiej, Małopolska Izba Rolnicza oraz Fundacja Kultury Wsi w Warszawie. Należy dodać, że z uwagi na lokalizację Giełdy w obiektach Akademii Rolniczej (od 2008 r. Uniwersytetu Rolniczego), była to wspaniała promocja Uczelni, którą odwiedzały, bardzo często po raz pierwszy tysiące mieszkańców Krakowa i setki młodych ludzi ze wsi małopolskiej, przyjeżdżających na Giełdę, by zaprezentować lokalną muzykę, taniec i śpiew. Znaczący wpływ na rozwój agroturystyki w Polsce i dotarcie do szerokiego grona potencjalnych klientów, ma obecność gospodarstw agroturystycznych w mediach społecznościowych, współpraca z portalami rezerwacyjnymi oraz budowanie marki wokół autentycznych wartości – wysokiej jakości i etyki. Szczególną uwagę należy zwrócić na platformy rezerwacyjne które umożliwiają łatwy dostęp do ofert agroturystycznych dla szerokiego grona turystów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Dzięki nim turyści mogą szybko i wygodnie znaleźć i zarezerwować pobyt w gospodarstwach agroturystycznych. Gospodarstwa te mogą zatem konkurować na równi z innymi formami zakwaterowania, co przyczynia się do podniesienia standardów usług.

6. Konferencje i seminaria

W tabeli 6 przedstawiono tytuły konferencji, seminariów i szkoleń z zakresu agroturystyki organizowanych przez MSDR, a także najważniejsze efekty tych wydarzeń, w tym zakres tematyczny podejmowanych zagadnień oraz rezultaty działań szkoleniowych i edukacyjnych.

Tabela 6

Konferencje, seminaria i szkolenia dotyczące agroturystyki organizowane przez MSDR w latach 1994-2015

Lp.	Tytuł	Rodzaj aktywności	Miejsce i data	Liczba i rodzaj uczestników
1.	Alternatywne źródła dochodu ludności wiejskiej	konferencja krajowa	Trzcinica, 1994	140/prac. nauki
2.	Aktywizacja terenów przygranicznych ze szczególnym uwzględnieniem turystyki wiejskiej	seminarium	Rużomberok i Nowy Sącz, 2001	42/doradcy
3.	Metoda Leader – wzmocnienie pozycji markowych produktów na rynku usług turystyki wiejskiej	seminarium	CDR Kraków, 2007	36/doradcy
4.	Turystyka prozdrowotna w rejonach uzdrowiskowych	seminarium	UR Kraków	54/rolnicy i doradcy
5.	Promocja działalności agroturystycznej	szkolenie	MODR Karniowice, 1999	42/rolnicy
6.	Alternatywne źródła dochodów w drobnych gospodarstwach rolnych Unii Europejskiej	konferencja regionalna	Kraków, 2015	162/rolnicy, doradcy, prac. Nauki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kwartalnika „Wieś i Doradztwo".

Uwagę zwraca temat konferencji regionalnej w 2015 r. po 21 latach od organizacji przez Stowarzyszenie konferencji krajowej pod takim samym tytułem. W trakcie konferencji sformułowano przed agroturystyką w Polsce kilka następujących wyzwań wobec rosnącej konkurencji na rynku usług turystycznych:

- W obliczu dużej liczby dostępnych opcji wypoczynku, gospodarstwa agroturystyczne muszą wyróżniać się unikalnymi atrakcjami lub usługami, aby przyciągnąć turystów. Może to obejmować oferowanie lokalnych doświadczeń, takich jak warsztaty kulinarne czy wycieczki po okolicy.
- Wzrost liczby turystów może prowadzić z jednej strony do komercjalizacji usług agroturystycznych, a z drugiej do utraty ich autentyczności. Ważne jest, aby gospodarstwa zachowały swoje unikalne cechy i tradycje, które są atutami agroturystyki.
- Gospodarstwa muszą aktywnie zarządzać swoją reputacją dbając o wysoką jakość usług.
- Aby sprostać oczekiwaniom nowoczesnych turystów, gospodarstwa muszą inwestować w technologie, takie jak systemy rezerwacyjne online, co może być kosztowne, zwłaszcza dla mniejszych podmiotów.

Prezentowane efekty działalności Stowarzyszenia w rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w istotny sposób wpłynęły również na efekty w działalności dydaktycznej pracowników Uniwersytetu Rolniczego, zwłaszcza Wydziału Rolniczo-Ekonomicznego m.in.:

- dokonano analizy programu nauczania na kierunku/specjalizacji „Agroturystyka" w uczelniach rolniczych w Polsce,
- przygotowano program nauczania przedmiotu „Agroturystyka" dla kierunków: Zarządzanie oraz Rolnictwo,
- zainicjowano utworzenie specjalizacji „Agroturystyka" na kierunku Rolnictwo w AR.

Pierwsze wykłady i ćwiczenia z Agroturystyki dla studentów prowadzone były przez: dr S. Legutko, dr M. Bogusz, dr E. Tyran i dr A. Niedziółka, którzy wcześniej byli ekspertami i wykładowcami ww projektach edukacyjnych realizowanymi przez Stowarzyszenie.

7. Podsumowanie i wnioski

Na tle przedstawionych efektów działalności MSDR w obszarze agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz zaprezentowanych publikacji tematycznych można sformułować następujące wnioski i konstatacje:

1. Agroturystyka stwarza możliwości uzyskiwania dodatkowych źródeł dochodu dla ludności wiejskiej, co przeciwdziała bezrobociu. Wspiera mikro przedsiębiorców, rolników i lokalnych przewodników, co przyczynia się do rozwoju ekonomicznego tych podmiotów.
2. Turystyka wiejska promuje zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i wspiera lokalne społeczności. Dzięki temu możliwe jest minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko i maksymalizowanie korzyści dla mieszkańców wsi.
3. Turystyka wiejska często wiąże się z promocją lokalnej kultury i tradycji, co pomaga w ochronie dziedzictwa kulturowego i jego zasobów. Rozwój turystyki wiejskiej prowadzi do inwestycji w infrastrukturę, co z kolei podnosi standard życia mieszkańców i atrakcyjność regionów dla turystów.
4. Turystyka wiejska wspiera edukację zarówno turystów, jak i mieszkańców w zakresie zrównoważonego rozwoju, a zwłaszcza ochrony środowiska przyrodniczego.
5. Turystyka wiejska i agroturystyka mają potencjał, by stać się ważnymi elementami strategii rozwoju gospodarczego Polski, wspierając lokalne społeczności i promując zrównoważony rozwój.

LITERATURA

1. Gaworecki, W. (2000). *Turystyka*. PWE.
2. Kania, J. (2003). Rola edukacji i doradztwa w rozwoju zasobów ludzkich w turystyce wiejskiej. W: *Zeszyty Naukowe AR. Sesja Naukowa: Turystyka wiejska w Polsce – od rozproszonych zadań do kompleksowej strategii* (Z. 90). Kraków.
3. Kania, J., Kosiniak-Kamysz, K., Musiał, W., & Musiał, K. (2023). *Dokonania Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego w rozwoju obszarów wiejskich i integracji polskiego rolnictwa z Unią Europejską*. Wydawnictwo Homini. https://msdr.edu.pl/jubileuszu-30-lecia.html
4. Majewski, J., & Lane, B. (1980). *Turystyka wiejska i rozwój lokalny*. Fundacja Fundusz Współpracy.
5. Niewiadomski, K. (2010). Agroturystyka a turystyka – ze szczególnym uwzględnieniem relacji do przestrzeni wiejskiej. *Zeszyty Naukowe SGGW. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, 3(53), Warszawa.
6. Sikora, J. (2012). *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*. Wydawnictwo C.H. Beck.
7. Strzembicki, L. (2009). Budowanie marki turystyki wiejskiej – podstawowe determinanty i kierunki działań. W: E. Kmita-Dziasek (red.), *Marka wiejskiego produktu turystycznego: inicjatywy i inspiracje*. CDR.
8. Świetlikowska, U. (red.). (2000). *Agroturystyka*. FAPA.
9. Sznajder, M., & Przezbórska, L. (2006). *Agroturystyka*. PWE.
10. Wiatrak, A. (2001). Kształtowanie produktów w turystyce wiejskiej. W: *Turystyka wiejska czynnikiem ożywienia terenów wiejskich*. KCDR i ROW, Oddział w Krakowie.